

Pater, Walter

"British Oceanographie. Vessels 1800-1950", Antony L. Rice, London 1986 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 39/2, 140-141

1994

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Antony L. Rice: *British Oceanographie. Vessels 1800–1950*. London 1986 The Royal Society, 193 s., rys., fot.

Założone w 1660 r. przez wybitnych przyrodników brytyjskich Królewskie Towarzystwo (The Royal Society) zajmuje się do dzisiaj m.in. wydawaniem prac naukowych oraz wznawianiem wydanych wcześniej ważniejszych dzieł przyrodniczych. Są to przeważnie specjalistyczne monografie naukowe zajmujące się fauną i florą Wysp Brytyjskich. Omawiana książka jest już 157 pozycją serii wydawniczej Towarzystwa. Jest wyjątkowa, ponieważ jej tematem są brytyjskie okręty i statki naukowo-badawcze, wykorzystywane do badań oceanograficznych w latach 1800–1950 a także wyniki ich działalności.

Autor książki Antony Rice po ukończeniu uniwersytetu w Liverpoolu zajmował się badaniami w uniwersyteckim laboratorium morskim. Następnie wyjechał do Stanów Zjednoczonych i przez dwa lata pracował na uniwersytecie w Miami. W 1964 r. powrócił do Wielkiej Brytanii i początkowo został zatrudniony w Univer Ltd w Aberdeen a od 1966 r., przez siedem lat, był kuratorem w londyńskim British Museum. Obecnie jest biologiem w Institute of Oceanographic Science, gdzie zajmuje się pracą badawczą nad problematyką życia w głębinach oceanów. Jego zainteresowania historią oceanografii sięgają 1973 r., kiedy to organizował w Natural History Muzeum wystawę na stulecie ekspedycji naukowej okrętu oceanograficznego HMS «Challenger». Nadal zajmuje się również badaniem rezultatów ekspedycji oceanograficznych. Napisał cenioną książkę o wynikach badań oceanograficznych wyprawy Johna Murray'a na HEMS «Mabahiss» w latach 1933–1934. Jest również autorem i współautorem artykułów naukowych opublikowanych m.in. w „Journal of the Society for the Bibliography of Natural History”, „Archives of Natural History” i „Sea Frontiers”, w których podejmował problematykę badań oceanograficznych i historii oceanografii brytyjskiej.

Zasadniczą część omawianej książki, przeszło 140 stron, tworzy rozdział, w którym alfabetycznie, według nazw okrętów i statków zamieszczono, w zasadzie jednolite w układzie, noty różnej objętości o 120 brytyjskich jednostkach oceanograficznych, poczynając od brygu «Active» i na parowcu «Xantus» kończąc. Są to jednostki naukowo-badawcze przeznaczone głównie do badań z zakresu oceanografii fizycznej i chemicznej. Zależnie od przewidywanego zakresu wykonywanych zadań było zróżnicowane pod względem wielkości i wyposażenia. Rzadko są to jednostki budowane z przeznaczeniem na okręty czy statki badawcze, a przeważnie dostosowane do prowadzenia prac naukowo-badawczych. Większość jednostek, przeszło 70, stanowią okręty oceanograficzne; są wśród nich również okręty podwodne.

W każdej z not autor na podstawie wydawnictw źródłowych, starał się przedstawić czas i miejsce zbudowania jednostki, jej pierwotne przeznaczenie, zarys działalności, kolejne nazwy oraz dane taktyczne i techniczne, jak tonaż, główne wymiary, charakterystykę napędu, wielkość załogi i personelu naukowego, a także zakres i rezultaty pracy badawczej. Zamieszczono również ilustracje pokazujące wygląd większości opisanych jednostek. Zasięg ich działalności badawczej na oceanach ilustrują w wielu przypadkach mapki ukazujące rejony badań. W kilku przypadkach zamieszczono też zdjęcia załogi, personelu naukowego i inne. Zależnie od zebranego ma-

teriału źródłowego oraz ikonograficznego noty o opisywanych jednostkach mają różną wielkość i zawartość. W kilku skrajnych przypadkach ograniczają się do jednego czy dwóch zdań, ale są również bogato ilustrowane wyczerpujące opisy obejmujące po kilka stron.

Istotnym uzupełnieniem, tego rozdziału jest lista wszystkich brytyjskich jednostek oceanograficznych eksploatowanych w latach 1800–1950, sporządzona w układzie chronologicznym. Wynika z niej, że najwięcej jednostek (po 4) Wielka Brytania wykorzystywała w 1918 r. i w latach 1892–1893, natomiast po 3 jednostki – w latach 1842–1845, 1846–1850 i 1875–1876. Rozpoczyna ją HMS «Investigator» z lat 1801–1803, a zamyka HMS «Challenger» z lat 1950–1952.

Noty o działalności okrętów i statków oceanograficznych uzupełnia słowo wstępne napisane przez historyka oceanografii Margaret B. Deacon a także przedmowa i wprowadzenie, w którym autor wyjaśnia szczegółowo założenia metodologiczne książki oraz informacji o jednostkach oceanograficznych.

Książka została opracowana na podstawie bogatej bazy źródłowej. Zamieszczona w niej bibliografia zawiera prawie 300 pozycji, głównie brytyjskich, ale także wydanych w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Francji, Indiach, Niemczech i Monaco. Są to przeważnie wydawnictwa o charakterze źródłowym, głównie artykuły zamieszczone w naukowych czasopismach nautologicznych, oceanograficznych, geograficznych i innych.

Autor książki nie tylko przedstawił w niej okręty i statki oceanograficzne w okresie rozkwitu imperium brytyjskiego. Istotna jest również kwestia wpływu rozwoju techniki okrętowej na problematykę badań oceanograficznych, ich zakres i wyniki. Jest to nie tylko książka dla zainteresowanych historią jednostek oceanograficznych i dziejami oceanografii, ale również dla szukających informacji o samych badaniach oceanów.

Ważne jest też, że została wydrukowana na papierze dobrej jakości i starannie opracowana pod względem edytorskim. Załączone indeksy znakomicie ułatwiają korzystanie z niej.

Walter Pater
(Gdynia)

H. J. Kühn; *Die Anfänge des Deichbaues in Schleswig-Holstein*. Heide 1992 Westholsteinnische Verlagsanstalt, 96 s., rys, mapy, fot.

Informacje o historycznym kształtowaniu wałów przeciwpowodziowych czy sztormowych, o ich przerwaniach i kolejnych naprawach, stanowią zawsze podstawę wyjściową przy ocenie ich stanu. Dlatego z uznaniem należy powitać coraz częściej w ostatnich latach pojawiające się opracowania poświęcone historycznemu kształ-